

держави. Одним із ключових напрямів є трансформація поселенської мережі, що включає застосування стратегії «керуваного стиснення». Такий підхід передбачає перенесення цивільних поселень у глиб країни від державного кордону та лінії зіткнення, а також мінімізацію присутності населення у 15-40 - кілометровій зоні. У цій смузі населені пункти пропонується трансформувати у військові поселення, прикордонні застави або вахтові містечка, що відповідає історичному досвіду облаштування кордонів і сучасним практикам, зокрема ізраїльським кібуцам.

Важливою складовою є удосконалення механізмів примусового вилучення земель для оборонних потреб. Ідеться про спрощення процедур відчуження приватних земельних ділянок з метою спорудження фортифікацій, створення мінних полів чи полігонів, а також про формування суцільної смуги земель оборони вздовж державного кордону, що передбачає вилучення з аграрного використання значних площ родючих ґрунтів.

Ще одним напрямом виступає проєктування ландшафтів подвійного призначення. Це включає створення багатофункціональних лісосмуг та гідротехнічних споруд, які в мирний час виконують екологічні, протиерозійні та водорегулюючі функції, а у воєнний - стають елементами оборонної інфраструктури: лініями захисту, протитанковими бар'єрами, зонами укриття й маскуванню. Також важливим є залуження деградованих чи забруднених земель, що дозволяє запобігати ерозійним процесам, паралельно формуючи природні буферні смуги, ускладнені для пересування ворожої техніки.

В умовах екоциду та триваючої агресії вдосконалення земельних відносин не може обмежуватися лише екологічним відновленням. Необхідна жорстка мілітаризація просторового планування, де пріоритетом є національна безпека. Це передбачає зміну конфігурації землекористування: від інтенсивного сільського господарства на кордоні до створення ешелонованих зон оборони, перенесення населених пунктів у тил та формування ландшафтів подвійного призначення. Запропоновані підходи забезпечують баланс між збереженням життя людей, обороноздатністю держави та мінімізацією екологічних наслідків війни.

Література:

1. Machlis, G. E., Hanson, T., Spiric, Z., & McKendry, J. (Eds.). (2011). *Warfare ecology: A new synthesis for peace and security*. Springer.
2. Дідух, Я. П. (та ін.). (2024). *Методика розрахунку екологічних збитків природних екосистем та їхніх компонентів* (О. В. Кравченко, Ред.).
3. Голубцов, О., Сорокіна, Л., Сплодитель, А., & Чумаченко, С. (2023). *Вплив війни росії проти України на стан українських ґрунтів. Результати аналізу* (Н. Гозак, М. Дячук, & Л. Федорова, Ред.). Екодія.
4. Балюк, С. А., Кучер, А. В., & Ромащенко, М. І. (Ред.). (2024). *Ґрунтовий покрив України в умовах воєнних дій: стан, виклики, заходи з відновлення*. Аграрна наука.

УДК 332.2/3

СТАЛИЙ ЗЕМЛЕУСТРІЙ – ГАРАНТІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Шарий Г.І., д.е.н., доцент

Одарюк Т.С., ст. викладач

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

olga23071980@ukr.net

В умовах глобалізації економічних процесів, розширення регіональної інтеграції, що призводить до зростання антропогенного впливу на земельні ресурси, а також пошуку шляхів поліпшення середовища життєдіяльності просторове планування стає дієвим інструментом у

реалізації стратегічних цілей і завдань сталого (збалансованого) розвитку землеустрою. Актуальність проблеми сталого землеустрою, як гаранта збереження і охорони земель та раціонального землекористування стають особливо гострими та актуальними в Україні в умовах сьогодення. Одним із пріоритетів мети сталого землеустрою є соціально-економічний розвиток сільських територій, створення сприятливих умов для ведення сільського господарства, перш за все шляхом розвитку землеробства. Сталий землеустрій визначає вибір методів і механізмів раціонального розвитку землекористувань шляхом консолідації земель та пошуку шляхів вдосконалення просторового розвитку агровиробництва за рахунок правових і землевпорядних механізмів. Консолідація земель не тільки підвищує ефективність сільського господарства за рахунок зменшення фрагментації земель та раціоналізації їх використання, але й призводить до поліпшення системи прозорого оподаткування, покращення інфраструктури та заходів із захисту навколишнього середовища. У сучасних умовах розвитку сталого землеустрою в Україні консолідація земель сприяє вирішенню наступних завдань формування екологічно стійкого екологічного ландшафтного каркасу території; сталого використання земель сільськогосподарського призначення та сільських територій; удосконалення систем меліорації інтегровано-консолідованих земель; облаштування об'єктів лінійної та транспортної інфраструктури, захисту суспільних інтересів і природоохоронним заходам; розвиток поселенської мережі. В Україні практично відсутнє всебічне вивчення процедур і методології моніторингу ситуації з фрагментацією та оцінки результатів просторової консолідації. Не опрацьована і не прийнята інституційна основа для формування земельної консолідації, як одного з ключових елементів механізму сталого землеустрою щодо земельної консолідації. Середній розмір земельного паю (частки) в Україні може складатися не лише з 1, а з 2-3 ділянок. Внаслідок паювання та поділу по нормах безоплатної приватизації виникли негативні наслідки у використанні земель сільськогосподарського призначення, як подрібнене землекористування (фрагментаційні), далекоземелля, черезсмужжя. Перш за все подрібнення необхідно зупинити, як основа для консолідації земель довести норми неподіленості (майорації) [1]. Вчені та практики відносять консолідацію земель до механізмів організації землекористувань (земельних володінь) шляхом об'єднання розрізнених земельних ділянок в цілісні масиви, за рахунок правових та інституційних механізмів, що дозволяють долати фрагментацію земель, проводити заходи з охорони навколишнього середовища, створювати по просторовому розвитку сільськогосподарські виробництва, що дозволяє впровадженню поліпшень земель, ревіталізацію природних ландшафтів із системою невід'ємних меліоративних поліпшень. Консолідація (інтеграція) повинна охоплювати різні категорії земель, інтеграція може здійснюватися і на території міських населених пунктів. Механізм регулювання процесу консолідації земель сільськогосподарського призначення по О.С. Попову [3] являє собою багатогранну систему межувань, які взаємопов'язані, включаючи правові, економічні, екологічні, ринкові та набір математичних інструментів для врахування стандартів, прав на землю, розвитку територій. Найбільш поширеним методом консолідації земель у світі є оптимізація сільськогосподарського землекористування, добровільний обмін земельними ділянками між власниками, перерозподіл земельних ділянок, але коли консолідація допомагає усунути фрагментацію земель не тільки для сільського господарства, а враховує розвиток поселенської мережі, інфраструктури доріг, ринків сільськогосподарської продукції, екологічного каркасу території, а обміни підтримуються на законодавчому рівні. На території Лютенської громади Миргородського району Рашівського старостату не можливо виділити головного землекористувача, земельні ділянки для ведення сільськогосподарського користування зо ділилися між декількома сільськогосподарськими підприємствами такими як ТОВ «Агро-Край», ТОВ «Маяк», КСП «Зелений Га», ФОП «Петрик» та серед великої кількості селянських господарств.

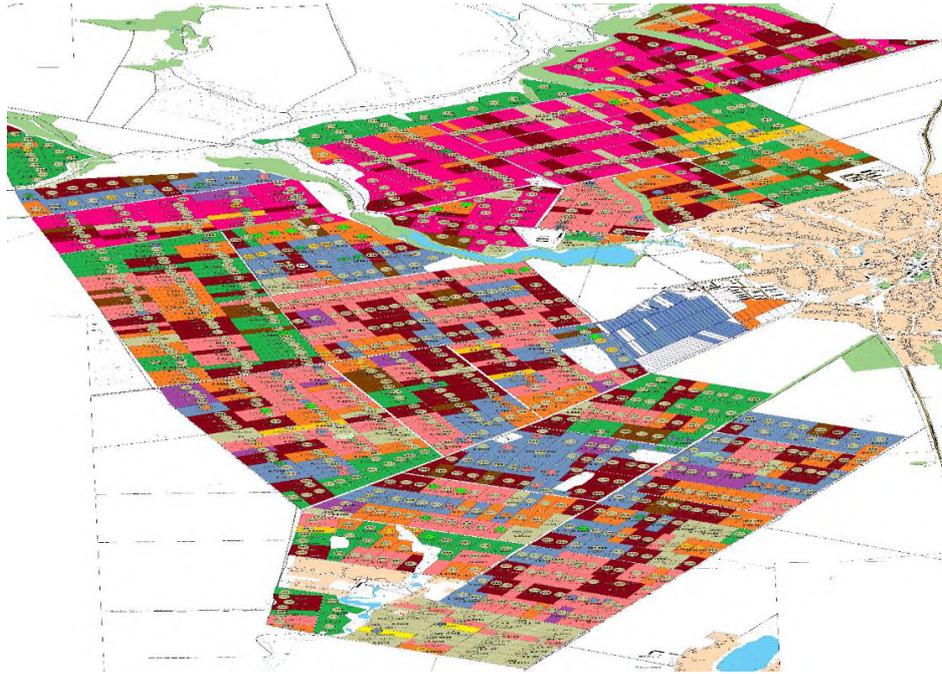

Рис. 1. Фрагмент плану землекористувань сільськогосподарських земель Рашівського старостату Лютенської сільської ради з розмежуванням землекористувачів

Основні недоліки землекористувань: недоліки в розмірах (фрагментація, подрібнення); в розміщенні земельних масивів окремих землекористувачів.

Тому розробляються проекти по раціоналізації існуючих земельних володінь і землекористувань, шляхом раціонального усунення недоліків землеволодіння, і одночасно створюються умови для окремих консолідованих груп землеволодінь і землекористувань. Для досягнення сталого розвитку сільських територій необхідно враховувати соціальні, економічні та екологічні аспекти при реалізації проектів консолідації земель (див. рис.2).

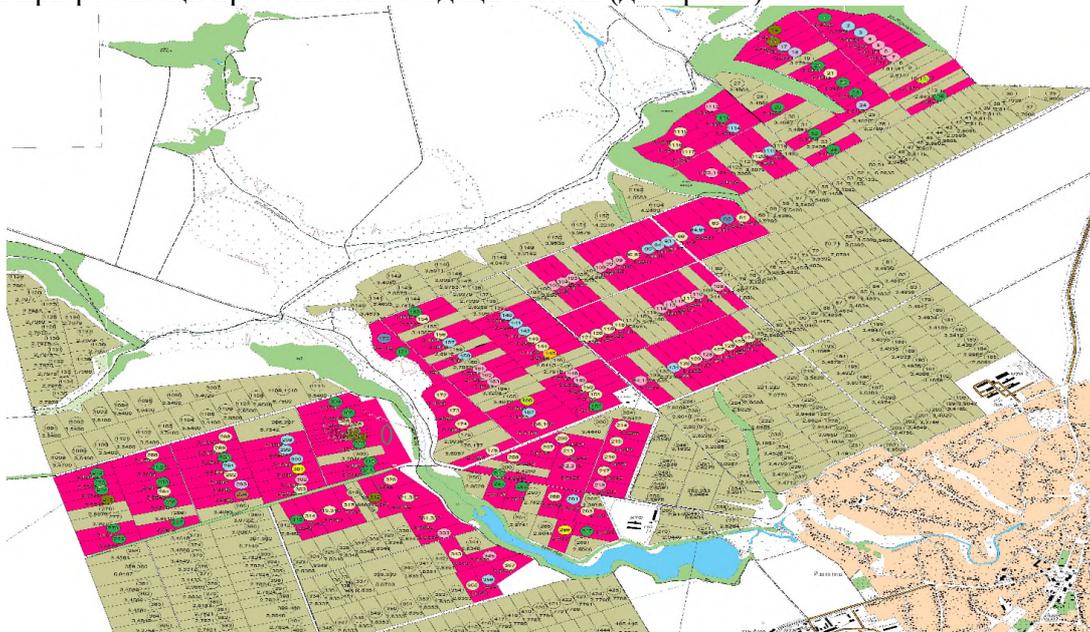

Рис. 2. Карта с. Рашівка з розмежування землекористувачів після впорядкування користування земельними масивами одного з користувачів

Консолідація земель є важливим інструментом вирішення проблеми фрагментації земель сільськогосподарського призначення, яка виникла внаслідок паювання земель в Україні. Фрагментованість земельних ділянок негативно впливає на продуктивність агровиробництва,

ефективність управління земельними ресурсами та розвиток, як сільських територій так і міських. В Україні необхідно провести розробити та впровадити сучасні норми землеустрою, щодо консолідації земель на умовах прозорого процесу консолідації земельних ділянок, використання ринкових інструментів, залучення громадян і місцевих органів самоврядування до процесу планування та реалізації цілей консолідації.

Література:

1. Кулинич П.Ф. (2017). *Консолідація сільськогосподарських земель в Україні (правові проблеми)*. *Право України*, 5, 45-50.

2. Шворак А.М. (2012). *Соціальні аспекти консолідації сільсько-господарських земель*. *Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки*, 5, 79-83.

3. Куцевич О.П. (2014). *Правові питання консолідації земель в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.06 К., 17 с.*

УДК 330:332

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Шарий Г.І., д.е.н., доцент, **Щепак В.В.**, к.т.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
kanameshch@gmail.com

Глобальне потепління, бідність, голод, нерівність, соціальна несправедливість, війни, екологічні кризові явища, засухи вимагають відповідального ставлення спільної до подолання екологічних викликів та виконання завдань визначених ООН у 2025 році, як цілі сталого розвитку (ЦСР).

В наукових роботах Панчишин, Т. та Вдовин, М. особливу увагу зосереджено на аналізі компонент сталого розвитку, а також проблемах, що пов'язані із виконанням завдань щодо забезпечення сталого розвитку [1].

Країни світу на досягнення 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), що визначені ООН з 2015 року формують інвайро-ментальні економічні системи.

Країни світу формують інститути сталого розвитку та інвайро-ментальні економічні системи. Цілі сталого розвитку повністю сповідують і інституційно оформили 10 країн Європи, які сформували інституційне поле (правове), та інвайро-ментальну економічну систему – це Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія, а також Німеччина, Австрія, Чехія, Франція, Польща і Естонія. Прикладами є щорічна Німецька оцінка сталості, закони дотримання сталого розвитку Швеції, аудит законів до ЦСР у Нідерландах.

Проаналізовано та зроблено висновки щодо ведення обліку Цілей сталого розвитку в Україні, його перспектив удосконалення: для цього необхідно розширити список показників, про які збирається інформація та щодо яких ведеться статистика. Зроблено висновки, що Україна досить сильно відстала з виконанням цілей сталого розвитку порівняно із Німеччиною та Польщею [2].

В умовах війни і екологічної агресії Україні важко націлити економіку на екологічну нейтральність, органічне землеробство, лісомеліорацію, але проводити трансформацію економіки і сільського господарства по шляху формування інвайро-ментальної економіки ми повинні [3]. Завдання України запозичувати досвід та імплементувати екологічне право країн ЄС.

Більшість країн світу, включаючи Україну під тиском війни і військової агресії та екоциду з боку агресора нині мають недостатні спроможності, щодо виконання завдань і досягнення ЦСР, як і багато спільнот та жителів планети ментально не готові сприймати екофілософську ментальність і діяти в руслі вимог часу.